

JAK ZVÍŘATA BYDLÍ 9

Areál, biochor, biotop a zlatá svoboda – Zvířecí teritorium – Jak velký „byt“? – Značení okrsku zvukem – Pachové značky – Optické signály – „Vnitřní zařízení domácnosti“ – Ochozy – Domácí teplota – Složení půdy – A jiné požadavky „dobrého bydlení“

DENNÍ PROGRAM ZVÍŘAT 24

Zvířata denní a noční – Zvířata monofázická a polyfázická – Vnější vlivy působí na průběh denních rytmů – Aktivita zvířat v zajetí – „Vnitřní hodiny“ – Orientace živočichů v přírodě – Orientační smysl ptáků – Sluchová orientace netopýrů – Příklady denních cyklů zvířat

O SMYSLOVÉM ŽIVOTĚ ZVÍŘAT, ZVÍŘE JAKO KOŘIST A NEPŘÍTEL 42

Vztahy mezi zvířaty: konkurence a přátelské soužití – Ochrana před nepřítelem je nadřazena všem ostatním životním projevům – Zvířecí smysly jsou jiné – Zrak – Oko obratlovců – Ostrost zraku – Zastřívání oka – Citlivost na světlo – Vidění barev – Sluchové ústrojí – Fyzika zvuků – Výkonnost sluchu u hmyzu, ryb, obojživelníků, plazů, ptáků a savců – Čich – Vztah „kořist a nepřítel“ – Preventivní ochranné chování – Varovné signály – Útěk – Útěková vzdálenost – Různé útěkové a obranné reakce – Akinese – Autotomie – Vystřikování barviva – Kolektivní ochrana – Stavění se raněným – Ochranné reakce a stavba těla – Přízpůsobení šelem – Aktivní obrana – Kritická vzdálenost

PROBLÉMY VÝŽIVY ZVÍŘAT 91

Základní pojmy: živiny – Voda ve výživě – Vyměšování – Balast – Pocit hladu – Kolik zvíře potřebuje potravy – Hromadění zásob

v těle – Zimní spáči – Výživa v zimě – Využití potravy – Tabulky složení mléka a některých nejobvyklejších zvířecích potravin – Denní kalorický výdej – Velikost zvířete a množství potravy – Býložravci, všežravci, masožravci – Jídelníček ptáků a savců v přírodě: rostlinná potrava, živočišná potrava, zdechliny, trus – Kronismus a kainismus – Nároky na druhové složení potravy – Problémy krmení v zoo – Jak zvířata vyhledávají potravu – Jak zvíře pozná „svou“ potravu – I způsob sbírání či lovu je vrozený – Získávání potravy a tvar těla – Předběžné zpracování potravy – Používání nohou při „jídle“ – Příživnictví – Zvířata, která nepijí – Hospodářství vodou u stepních zvířat a u velblouda – Jak zvířata pijí – Kolik vody vypijí – Zvířata nepijí jen vodu – Nároky na kvalitu vody – Vyměšování a trus – Vývržky – Tvoření zásob

I ZVÍŘATA SPÍ 148

Spánek, nebo jen odpočinek? – Zdánlivý spánek a dřímota – Spánek není jen z únavy – Spánek hluboký a lehký – A co ochrana před nepřítelem? – „Vnitřní hodiny“ a světlo určují čas spánku – Hromadné nocování – Roční cyklus bdění a spánku – Kde zvířata nocují – Poloha těla při spánku – Proč spící pták nepadne s větve – Spánek na jedné noze, na vodě, v závěsu na větvi – Zvířata si upravují lože a používají příkrývky – Spánek pod vodou a vstoje – Jak spí žirafa a jak slon – Jak dlouho zvířata spí – Mají zvířata sny?

DENNÍ TOALETA ZVÍŘAT 165

Začíná se protahováním – Zívají i ryby – Péče o peří a srst – Jak se vodní pták může utopit – Ptáci si musí peří mastit sami – „Prachový pudr“ – Koupání – Popelení – „Namravenčování“ – Drbání a otřepávání – Z čeho se skládá denní toaleta savců – Čištění srsti – Opice si nevybírají blechy – Proč se otřepávají savci – Drbání – I savci se rádi koupou, ale nedovedou všichni plavat – „Sociální péče“ o hygienu – Zvířata se ráda parfemují

JAK SE ZVÍŘATA ROZMNOŽUJÍ 180

Nižší zvířata: zajímavé příklady rozmnožování a určení pohlaví – Ptáci a savci: vždy dvě pohlaví – Čím je určeno pohlaví – Druhotné pohlavní znaky a jejich proměnlivost – Umělá a přirozená kastrace

ce – Zvířata se nerozmnožují kdykoliv – Podstata říje – Kaňkování a menstruace – Nervové vlivy – Jak se zvířata při rozmnožování chovají – Nezbytné námluvy – Koljuška, příklad řetězce reakcí při námluvách a páření – Zásnubní hry divokých kachen – Jejich páření a „řadění“ – Jak se poznají kachní a husí „manželé“ – Námluvy divokých hus, rybáků, roháčů velkých a volavek – „Věrnost“ manželovi nebo společenství hnízda? – Manželství čápů – Trvalý svazek hus a krkavců – Při toku se pozná pohlaví (krkavci a racci) – Holubí „láska“ – Vábivý signál jespáka bojovného – Savci se řídí čichem – Námluvy s honičkami – Iniciativní samice vřešťanů – Tlumení útočného charakteru samců – Znovu význam čichu – Pářicí orgány a pohlavní vzrušení ptáků a savců – Délka páření – Svázání u psovitých šelem – Jiné způsoby páření savců – Péče o mláďata – Zvláštní chování má opět svůj význam – Vrozené schema mláďete a matky – Cichlidy přechovávají mláďata v tlamě – Mláďata ryb poznají rodiče, ale rodiče ne vždy mláďata – Ptáci: stavba hnízda, snášení vajec a jejich vlastnosti, začátek sezení na vejcích, počet snesených vajec, doba sezení – Poznají ptáci svá vejce? – Tělesná příprava na hnízdění – Racek nepozná vlastní vejce, ale pozná mláďata – Vejce vypadá z hnízda – Záliba v obrovských vejcích – Péče o vejce při sezení – Doba sezení je patrně vrozená – Kdo sedí na vejcích – „Umělá líheň“ tabonů – „Hnízdění“ tučňáků císařských – Všeobecně o klubání – Péče o tučňáččí mládě – Péče o mláďata: u nekrmových ptáků a u krmivých – Způsoby krmení – Odstraňování trusu z hnízda – Zobáky mláďat – Jak poznají rodiče mláďata a naopak – O divokém houseti a nevlastní husí matce – Umění vodit kachňata – Jiné poznávací znaky rodičů – Kukaččí mládě – Savčí péče o mláďata – O březivosti zajíce a letní říji srnce – Utažená březivost – Délka březivosti – Porod a jeho průběh u slona, žirafy a hrocha – „Aktivní“ a „pasivní“ typ kopytníků – Porod u šelem a opic – Chování matky k novorozenému mláďeti – „Otec“ a mládě – Kojení – Rušivé vlivy zvenčí – Přenášení a vodění mláďat – Rozmnožování u ptakořitných a vačnatců – Nakonec o „opuštěných“ srnčatech

SPOLEČENSKÝ ŽIVOT ZVÍŘAT 260

Pár – Manželství – Rodina – Velká rodina potkanů, vřešťanů a vlků – Opičí tlupa – Tlupy lachtanů, jelenů, divokých oslů a koní – Kolonie – Hejna a stáda – Sociální pud společenských zvířat – Vztahy ve společnosti: individuální vzdálenost, kontaktní a distanční

typ, sociální hierarchie a její význam – K čemu je dobré tyranství – Jak se poznají sokové – Způsob boje „mezi našinci“ – Projevy podřízenosti – Vztah k raněným a nemocným druhům – Zvířecí „řeč“ – Mimické schopnosti zvířat – Hlasy zvířat a jejich význam – Chce zvíře něco sdělit? – Šimpanzice Viki se učí mluvit – Žebrání zvířat – Zvířecí hry

LITERATURA **292**